

БІЛОРУСЬКА КАМПАНІЯ УКРАЇНСЬКОЇ АРМІЇ 1654-1655 – наступальні операції 20-тисячної української армії під командуванням наказного гетьмана І.Золотаренка проти Речі Посполитої на території Білорусі та частково Литви. Український контингент складала козаки Ніжинського, Чернігівського і Стародубського полків. План кампанії розроблявся і здійснювався у взаємодії з російським командуванням. Наступ розвивався вздовж р.Дніпро та його притоки р.Сож у напрямку Гомель – Пропойськ (нині м.Славгород) – Старий Бихів (нині м.Бихов Могильовської обл.) – Могильов. Військовим результатом кампанії було оволодіння значними територіями білоруського Подніпров'я та Посожжя, взяття Гомеля, Речиці, Жлобіна, Рогачова (нині міста Гомельської обл.), Нового Бихова (тепер село Могильовської обл.), Пропойська, Горваля (село Гомельської обл.), а також разом із російськими військами – литовської столиці Вільно (Вільнюс). У політичному відношенні Б.к. сприяла активізації соціальних рухів у південно-східній Білорусі, масовому покозаченню місцевого населення. Це започаткувало процес становлення на білоруських землях полково-сотенного устрою, козацького суду, а також елементів соціальних відносин, які були притаманні для України. Зважаючи на етнічну й культурну спорідненість українців і білорусів, належність їх до Київської православної митрополії, а також на важливе стратегічне значення цього регіону для держави, гетьманський уряд Б.Хмельницького всіляко заохочував перехід білоруської шляхти під гетьманську протекцію та покозачення білоруського населення, прагнучи закріпити цей регіон за Українською козацькою державою. Відвойовані в Речі Посполитої землі південно-східної Білорусі стали базою для формування Білоруського полку. Політика українського уряду щодо Білорусі зустріла протидію з боку російського царя Олексія Михайловича, який хотів приєднати відвойовані землі до Російської держави, а тому вимагав припинення практики покозачення білоруського населення, ліквідації полково-сотенного устрою, обмеження прерогатив козацької старшини суто військовими функціями та виведення українських залог з місць, куди було введено російські війська на чолі з воєводами. Внаслідок цього на білоруських землях виник перший гострий українсько-російський конфлікт.

Літ.: Акты Московского государства. – СПб., 1894, т.2.; Терлецький О.Козаки на Білій Русі в р.1654-1656 //Зап. НТШ, 1896, т.14; Сборник статей и материалов по истории Юго-Западной России. – К., 1911, т.1; Белоруссия в эпоху феодализма: Сборник документов и материалов. – Минск, 1960, т.2.; Документы Богдана Хмельницкого (1648–1657). – К., 1961. Мальцев А.Н. Россия и Белоруссия в середине XVII века. – М., 1974; Саганович Г. Невядомая вайна: 1654-1657. – Минск, 1995; Горобець В.М. Білорусь козацька: Полковник Іван Нечай та українські змагання за Південно-Східну Білорусь (1655-1659). – К., 1998.

В.М.Горобець.